

15 de juny de 1977. El millor foc d'encenalls

Quinze són quinze

La UCD ja podia governar. El PSOE tan sols havia d'esperar. Les primeres eleccions legislatives del 15 de juny de 1977 van reduir el nacionalisme català al Principat i van convertir la ruptura en un sainet per a futurs desencisats. Mil anys després, només han passat quinze anys.

Semblava que el 15 de juny de 1977, els votants de més de 21 anys podrien canviar-ho tot. De dalt a baix. Si no havia arribat l'hora final, o la lluita darrera, almenys era el moment de passar factura. L'oposició, finalment legalitzada, tenia l'oportunitat d'enfrontar-se al búnquer, a l'oligarquia, a l'Opus Dei, a la gran banca i als franquistes reciclats que s'amagaven darrere les marrades d'un jove funambulista del *Movimiento* anomenat Adolfo Suárez. L'oposició, finalment reconeguda, entrava en la política.

És clar que tots ells ho sabien. Els grans partits de l'esquerra estatal, els petits partits de l'esquerra nacional, les dretes benpensants i la clerecia progressista: sempre hi ha una primera mentida. La primera mentida sempre és la més important, és la que més mal fa i la que

més convé amagar: un altre quinze, el 15 de desembre de 1976, ells havien perdut. Però van preferir callar-ho.

El vell model d'estat creat pel general Franco al 1942, la seva *Ley de Principios del Movimiento* i el seu *Consejo Nacional*, desapareixien al novembre de 1976 perquè 425 diputats de les corts franquistes aprovaven el suïcidi legal del règim. Aprovaven la Llei de la Reforma Política i la portaven a referèndum. El nou model d'estat, creat als mateixos despatxos on s'havia dissenyat l'anterior, rebia a tot l'Estat un 94,2% de vots afirmatius sobre una participació total del 72,3% del cens electoral. L'oposició antifranchista havia demanat, amb més o menys convenciment, l'abstenció. No es podia legitimar aquella pseudo-legalitat mentre les presons eren plenes i els drets humans continuaven trepitjats. No es podia carregar contra aquella pseudolegalitat quan els deixebles de Blas Piñar i els militars d'ordre predicaven contra tots els canvis. Atrapats en la contradicció, les organitzacions democràtiques van limitar-se a seguir el corrent d'aquella reforma. La ruptura, els seus ide-

als més innegociables, ja no seria possible: la depuració a fons de les estructures franquistes, l'amnistia total i sense condicions, la república... Ni els militants de base, ni els activistes sindicals, ni la colla habitual de companys de viatge no van ser informats d'una veritat tan òbvia: havien estat vençuts. Van oblidar d'aplicar-se l'autocrítica i van jurar als seus que quan hi hagués eleccions –eleccions de veritat– les coses canviarien. Podrien canviar, per exemple, un 15 de juny de 1977.

La segona mentida ja no faria tant de mal. Les eleccions no van transformar la reforma, van acabar de consolidar-la. El 24 de maig de 1977 s'obria la campanya electoral per a uns comicis que l'avui rector de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB), Josep M. Vallès, i llavors membre de l'Equip de Sociologia Electoral de la mateixa universitat, no s'atrevia a definir: “¿Eleccions constituents? ¿Eleccions parlamentàries per a un nou govern? ¿Eleccions-plebiscit per a la restauració de la personalitat política de Catalunya? ¿Eleccions-plebiscit al voltant de la figura i gestió del president Suárez?”. Tant feia. Tot estava en ordre per a votar.

La unitat –socialista, catalana, democràtica, estratègica, de principis...– es torna agra. Hi havia massa a repartir. El 19 d'abril, una hora abans que una delegació del Partit Socialista del País Valencià (PSPV) –intel·lectuals de la millor crema universitària com l'historiador Alfons Cucó– anés a legalitzar-se davant el Tribunal Suprem, algú hi havia inscrit el nom de Partit Socialista Valencià (PSV).

HEGEMONIA

L'absurd jurídic posterior va dificultar al màxim el reconeixement de la candidatura electoral del PSPV. La intensa guerra de guerrilles entre el PSOE i el PSPV per la legitimitat del valencianisme polític admetia tota mena de punyalades; els germans Garcés muntant complots contra la direcció del PSPV i el PSOE forçant la via judicial. Obreristes contra intel·lectuals, pragmàtics contra idealistes. Fins que el PSOE va ensenyar els seus vots. I, entre baralles intestines, a Sonsoles, la filla de Suárez, van nomenar-la fallera major infantil. El seu pare va venir a València per dir, magnànim, que potser més endavant rebria algun partit valencià. Sonsoles, això sí, encantada.

Les forces democràtiques van acabar legalitzades al tribunal i inscrites al registre. Massa tard per a preparar l'oposició. S'empassaven les eleccions del 15 de juny perquè, aquesta vegada, creien poder vèncer. El patrimoni del progrés era seu. El futur, encara més. Per tant, els eslògans de l'esquerra van disfressar les ciutats. Tota paret s'emblanquinava a consciència gràcies a les assemblees locals o a l'equip d'artistes del PSUC (Artigau, Guinovart, Viladecans, Guillén), les caravanes de cotxes amenitzaven les mestresses que anaven al mercat, s'orga-

nitzaven parades a tots els barris i no feia falta contractar joves desocupats per a enganxar cartells. Les esquerres tenien mà d'obra gratuïta. En deien classes populars, un tipus de gent que s'esllomava per "la causa" en qualsevol enganxada de cartells, tot muntant les tarimes dels actes o a l'hora de posar la pancarta més acrobàtica, mentre les direccions, els seus líders, rumiaven com salvar la llei d'Hondt i l'hipotètic estatus d'extraparlamentari.

Tots i cada un dels petits partits de l'òrbita marxista s'inventaven les coalicions més extravagants per afrontar els suplicis electorals. Podia ser Esquerra de Catalunya, l'esquizofrènica combinació d'Esquerra Republicana de Catalunya (Heribert Barrera, un anticomunista de la vella escola), el Partit del Treball d'Espanya (Manuel Gracia, ardent defensor de la dictadura del proletariat) i els jubilats menja anarquistes d'Estat Català. Podien, també, inventar-se les Candidatures d'Unitat Popular pel Socialisme (CUPS) on els maoistes de l'MC, els independentistes independents i els desheretats de l'Assemblea de Catalunya volien retrobar el sant graal de la unitat antifranquista

I tots i cada un dels partits del regionalisme civilitzat, de la dreta cultivada, llogaven tanques per a presentar-se en societat. De tan racionals i consensuadors, no van interessar ningú. Hi havia la Unió Democràtica del País Valencià, Joaquim Maldonado i el seu equip de demòcratacristians assenyats, que convidaven Aldo Moro, l'ex-president del govern italià i líder de la DC, a explicar-los els avantatges del diàleg en una societat lliure. Sonava a xinès. Ho era perquè la UCD, sense oradors ni polítics de

pes, sense trellat ideològic, oferia imatge de vencedor. Oferia Madrid. Encara que, a ultramar, Josep Melià també s'hagués inventat el seu propi partit, la Unió Autonomista, per cobrir els possibles sentimentalismes illencs, tampoc a les Balears no s'entreveien espais de poder propi. La vaga d'hoteleria o els abusos dels *tour operators* se solucionaven a la capital. Teoritzar sobre el centre-dreta, la democràcia cristiana o la mala consciència de la burgesia il·lustrada era negoci d'uns pocs advocats, d'uns quants menys empresaris i d'unes hipotètiques classes mitjanes que cercaven, abans que res, seguretat.

Els romanticismes es podien vendre per al Senat. Qualsevol ciutadà que recollís 3.000 signatures a una sola província de l'Estat podia entrar en competició. Lluís Maria Xirinacs, el captaire de la pau, l'home que dejunava davant la Presó Model esperant cada Nadal que els presoners polítics tornessin a casa, es presentava per lliure, mentre el PSUC i el PSC constituïen l'Entesa dels Catalans, que havia de complir, per primer i últim cop, la teòrica unitat d'acció de l'esquerra majoritària en la figura protomística de Josep Benet. Al Senat, hi cabien luxes del rupturisme més ranci, però les majories es guanyaven al Congrés de Diputats.

En la conquesta del poder legislatiu, s'hi traçaven dos espais de lluita: l'obtenció de l'hegemonia política en l'àmbit es-

EL GAT INVISIBLE ❀

Ells també hi eren

Tots aquells intel·lectuals havien quedat exhaustos de signar manifestos unitaris, de regalar quadres per a pagar qualsevol multa governativa. S'havien tancat a esglésies i convents en solidaritat amb obrers, etarres i altres delinqüents polítics. Sempre en termes d'unitat. Però la reforma obligava a delimitar el compromís cap a alguna opció política. La caça i captura de la signatura de la cultura catalana no va perdonar gairebé ningú. Us oferim, com a exemples indicatius, algunes llistes d'adhesions a tres projectes polítics publicats a la premsa barcelonina aquell juny electoral:

Candidatura dels Socialistes de Catalunya, "tallar el pas a tot tipus de continuisme".

Carlos Barral, Maria Aurèlia Capmany, Josep Maria Carandell, Francesc Casares, Josep M. Castellet, Alexandre Ciriaci, Salvador Clotas, Joan Antoni Codina, Josep M. Forn, Jaime Gil de Biedma, José Luís Giménez Frontín, Maria Girona, José Antonio González Casanova, José Agustín Goytisolo, Josep Maria Huertas Claveria, Lluís Izquierdo, Àngel Latorre, Jaume Lorés, Josep Maria Lladó, Remei Margarit, Pasqual Maragall, Joaquim Marco, Amando de Miguel, Àngels Moll, Gullermina Motta, Joan Oliver *Pere Quart*, Núria Pompeya, Ventura Pons, Joan Prats, Albert Ràfols Casamada, Margarita Riviere, Jacint Ros Hombravella, Xavier Rubert de Ventós, Robert Saladrigas, Rosa M. Sardà, Sergi Schaff, Lluís Serrahima, Joan Manuel Serrat, Pere Tàpies.

Candidatura d'Unitat Popular pel Socialisme (CUPS), "l'aconseguit dels nostres drets nacionals en el camí del socialisme".

Josep Albanell, Vicenç Altaió, Oriol Arnau, Anna Bofill, Ricard Ballester, Pilar Berraondo, Jesús Contreras, Jaume Creus, Rafael Castellanos, Carles Jordi-Guardiola, Guillem-Jordi Graells, Josep M. López i LLaví, Quim Monzó, Claris Matheu, Lluís Millà, Magda Oranich, Marc Palmés, Isona Passola, Antoni Reig, Marina Rosell, Xavier Romeu, Anna Piguillem, Oriol Pi de Cabanyes.

I les *veddetes* de l'esquerra cultural que signaven també per l'Entesa dels Catalans: Ricard Bofill, Oriol Bohigas, Joan Brossa, Josep Laporte, Ovidi Montllor, Manuel de Pedrolo, Manuel Sacristán, Agustí de Semir, Antoni Tàpies.

O. M.

Joan Reventós, ex-candidat número u per Socialistes de Catalunya (PSC-PSOE).

ARXIU

tatal (dretes contra esquerres) i, correlativament, la futura direcció del procés autònom. En aquesta cursa, només hi cabien quatre favorits: socialistes, comunistes, centristes i pujolistes. La cursa, als Països Catalans, s'havia de fer sempre a tres bandes (Catalunya, País Valencià, Illes Balears) seguint les directrius que l'Assemblea de Catalunya i la Junta Democràtica del País Valencià havien acordat, pel maig de 1975, d'evitar qualsevol coordinació política extraregional. Els PP CC quedaven reduïts, *ad infinitum*, a les ponències del Congrés de Cultura Catalana i al llenguatge habitual d'alguns polítics. La rovellada xerrameca de Santiago Carrillo ho havia de rematar després de la legalització del PCE: "La fusió dels Països Catalans em semblaria política-ficció". Ni Carrillo, ni certs representants de la Comissió dels nou —els polítics més representatius de la l'oposició estatal, Pujol entre ells— no van explicar als seus afiliats que la pel·lícula de la reforma necessitava ficcions, mites i símbols per a fer-la menys amargant.

LA GRAN POLÍTICA

"Socialisme és llibertat". Socialisme significava que quan piquessin a la porta del seu, del meu, del teu pis, a les sis del matí tinguessis la seguretat que fos el lleter. Felipe González, secretari general del PSOE, explicava anèdotes com aquestes als seus mítings multitudinaris de campanya per totes les places de bous de l'Estat. El discurs era senzill i l'impacte ràpid. Ells eren el "vot eficaç" perquè eren els únics amb capacitat de derrotar la dreta.

Gent nova, sense culpes històriques, disposats a manar a l'europea. Abans, però, era necessari esbandir els socialismes que no s'acobraven al projecte unitari. Enfront del PSC, la Federació Catalana del PSOE va practicar una estratègia de pressió basada en la premissa del lerroixisme i la presumpta escissió de la comunitat catalana que es va institucionalitzar amb dues llistes socialistes en les primeres eleccions. A més, els socialistes catalans, anomenats en l'ambient clandestí titafredes per les seves ambigües i variables posicions ideològiques, havien descobert arran la legalització del PSUC, a l'abril de 1977, que la influència d'aquest partit arribava a les principals institucions sòcio-polítiques del país des de les associacions de veïns fins a Rosa Sensat, i remenaven més que no la seva escassa militància. La coalició electoral Socialistes de Catalunya (PSC-PSOE), doncs, salvava tots els esculls polítics que després crisparien el procés d'unificació socialista. Joan Reventós, el candidat número u, assumia el liderat del partit en el moment dolç que el socialisme català podia abjurar, simultàniament, de la socialdemocràcia tova i de l'espanyolisme visceral.

A Josep Lluís Albinyana li era més senzill maniobrar. Tenia la força d'un partit amb prestigi, el PSOE, que havia teixit una mínima organització local, el compromís fidel de la UGT i el valencianisme que el partit socialista havia recuperat de la seva època republicana. Quatre "torrats" de fusterisme, autoanomenats PSPV, no eren preocupants. L'ex-advocat laboralista, primer candidat de la llista de València, ja sabia que el País —en dogma fuste-

Francesc Obrador, ex-líder d'Unitat Socialista. A la dreta, Josep Lluís Albinyana, ex-cap valencià del PSOE.

ARXU

rià— només podia ser d'esquerres, però sabia que, al PSOE, li havia tocat la missió històrica d'esdevenir el nou PSPV que havia d'encapçalar la reivindicació autonòmica. Ell, i els pocs nacionalistes del partit, practicava el realisme més prudent. Estava en el bàndol dels futurs vencedors, però no eren uns ninots al servei de l'executiva madrilenya. Fins que es va acabar.

Aquest esquema funcionava, de manera semblant, a les Illes Balears, fins al punt que Fèlix Pons —el primer de la llista socialista l'any 1977 i avui president del Congrés de Diputats— podia permetre's la defensa de la catalanitat de l'idioma i la recerca de vies de col·laboració amb la resta dels PPCC. La diferència era una altra: Fèlix Pons ja sabia que a Mallorca el socialisme no despertava l'adhesió generalitzada dels autòctons. Semblava, més aviat, assumpte de forans. I va haver de patir l'esbrancada de bona part dels 25.000 assistents al míting final de Palma perquè parlava en català. La mateixa gent que va aplaudir González quan aquest els va dir que no se'ls adreçaria en mallorquí ni en castellà sinó en andalús. La Federació Socialista Balear, desarrelada i esmampada, esdevindria a les Illes un secundari mal encaixat.

Al final, doncs, tothom va exercir el seu dret a vot. La progressia de Catalunya va tenir la seva catarsi. El PSC-PSOE i el PSUC, junts, assolien el 47% dels vots (28,5% la coalició Socialistes de Catalunya i 18,33% el PSUC). Mentre els joves irats del PCE-Internacionalista —la guerrilla urbana de la transició— s'enfrontaven amb els grisos a la Rambla, l'Hotel Manila, seu electoral socialista, practica-

va una discreció a mig camí de la recompença futura: "No tenim cap pressa a governar, perquè l'Estat espanyol no està madur per a ser sensible a l'acció que volem emprendre. L'important ara és consolidar la demoràcia" Ho xiuxiuejaven els oracles del partit, però els "companys" valencians, sense comunistes exigents, únicament van treure 106.113 vots i un solitari Emèrit Bono. Les runes tèbies del PSPV, i l'eufòria dels set diputats (395.211 vots, més de 60.000 per damunt de la UCD) els van fer repartir dues mil dotzenes de roses vermelles als ciutadans de València. Albinyana recitava a qui se'l volgués escoltar que "el resultat no ens ha sorprès". En canvi, Fèlix Pons havia patit prou per a esgarrapar un 23,04% dels vots balears enmig d'un dels banys més massius que la UCD va tenir arreu de l'Estat: el 50,79 % del percentatge total i l'entronització al Senat de Jeroni Albertí, un empresari de Banyalbufar que va convertir la UCD a l'autonomisme. A les illes votaven pels de casa i pels esquerrans de confiança. Fins al punt que una de les moltes candidatures no homologades pel PSOE als PPCC, Unitat Socialista, que agrupava tota mena de refugiats socialistes com el Partit Socialista de les Illes (comandat per un jove valor, Francesc Obrador), el Partit Socialista Popular dels amics de Tierno Galván i el Moviment Socialista de Menorca va recollir un 5,53% dels vots, més d'un punt per sobre el PCE, mort d'indiferència abans d'haver nascut. Santiago Carrillo i la maquinària política més imponent de la transició van passar a formar part de la política-ficció que tant havien menyspre-

at. Els vuit diputats del PSUC van salvar la migradesa dels 12 escons comunistes, però després que alguns parlamentaris del Pacte Democràtic per Catalunya (Jordi Pujol, el centreesquerra de Catalunya i el 17,22% dels vots) els haguessin proposat la creació d'un grup català al Congrés a l'estil de l'Entesa dels Catalans. Gregorio López Raimundo va ser taxatiu: "Primer sóc comunista, després sóc català". Després hi hagué *euros*, *agfanos* i molts carnets impagats. Política ficció de tercera categoria.

Quan el 22 de juny de 1977 els 350 diputats electes a les corts constituents de la monarquia parlamentària van aixecar-se per aplaudir l'entrada del rei Joan Carles I a l'hemicicle, tot un grup parlamentari —Partit Socialista Obrer Espanyol i coalitzats, 118 diputats, la primera força d'oposició— es va mantenir en silenci. Felipe González va mirar a l'infinit, Alfonso Guerra es va mirar la punta de les sabates i Enrique Múgica va mirar de suportar el nus de la corbata que li escanyava el seu coll de bou. Cap d'ells, però, no va aplaudir. Les mans tremoloses de la Pasionaria, i de la resta de diputats comunistes, van afegir-se a l'ovació generalitzada que la resta de congressistes van dedicar al monarca. 17 minuts després el discurs de la corona havia acabat. Felipe González va picar de mans al límit de la cortesia. Alfonso Guerra no va moure un dit.

Fa mil anys —quinze, diuen— el PSOE va arribar a les portes del cel. Ara, el tenen en propietat.

Oriol Malló,
amb col·laboració de